

๒ ความหมายของบุญ - โดย หลวงปู่ดูลย์ อตุโล

บุญที่แท้จริง จะต้องเป็นสิ่งที่ช่วยให้พ้นทุกข์ได้และพบสุขอันแท้จริง บุญที่ทำๆ กันอยู่ทั่วไปนั้น ไม่มีความหมายอะไรในการบรรลุธรรม แต่มีประโยชน์ต่อการเป็นอยู่ที่ให้ทำกันไป แต่ก็ควรพัฒนาตัวเองให้ไปถึงบุญสูงสุดหรือโลกุตระบุญให้ได้ หรือบุญที่พ้นไปจากบุญ

พวกเรายังเป็นปุถุชนกันอยู่เมื่อปรารถนากันอยู่เมื่อปรารถนาบุญ ส่วนใหญ่แล้วต้องการแต่บุญชั้น โลกีย์ บุญชั้นที่ยังข้องเกี่ยวกับโลก เพราะยังหลงไหลเสน่ห์ของโลกอยู่ แต่หรือชนกลับไม่เป็นอย่างนั้น จะไม่หวังบุญโลกีย์ บำเพ็ญแต่บุญ โลกุตระ หรือบุญที่พ้นโลก อยู่เหนือโลก

เมื่อหลวงปู่ดูลย์ อตุโล สร้างโบสถ์สร้างศาลาใหญ่โตก็มีผู้ไปถามหลวงปู่ว่า คงจะได้บุญกุศลใหญ่โตทีเดียวและโดยทั่วไปเราก็เชื่อกันอย่างนั้น

แต่หลวงปู่กลับตอบว่า

“ที่เราสร้างนี้ก็สร้างเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ประโยชน์สำหรับโลกสำหรับวัดวาสนาเท่านั้นแหละ ถ้าพูดถึงเอาบุญเราจะมาเอาบุญอะไรอย่างนี้”

เราจะบรรลุถึงบุญที่พ้นบุญหรือบุญอยู่เหนือบุญได้ ก็ด้วยการปฏิบัติให้พ้นไปจากบุญ ก.เขาสวนหลวง น.นักปฏิบัติธรรมหญิงผู้ยิ่งใหญ่เคยเขียนเป็นกวีไว้ว่า

การปฏิบัติเพื่อพ้นบุญพ้นบาป

๑ การปฏิบัติ ต้องรู้ ๓ ของหมูน
ทั้งบาปบุญ วุ่นวาย คล้ายจักรผัน
มันสืบต่อ ก่อความ ตามพัวพัน
หมุนเวียนกัน ไม่รู้จบ ภพโลกีย์

๒ รู้รูปนาม ตามมอง คุกองทุกข์
ทั้งความสุข เห็นชัด สลัดหนี
เพราะหลงตาม กามคุณ บุญบาปมี
ความยินดี พอใจ ในกามา

๓ จงละความ กำหนัด ขจัดออก
ด้วยการฟอก ขุดค้น ถลัดค้นหา
สละกาม ตามโอวาท พระศาสดา
ในธรรมา-ริยสังข์ ชัดความจริง

๑ กำหนดรู้ ภายใจ ให้แจ้งชัด
อันเป็น “ทุกข์สังข” ชัดทุกสิ่ง
“สมุทัย” ข้อสอง กองเหตุอิง
ทุกข์มันสิ่ง เพราะความอยาก ให้มากความ

๑ ข้อที่สาม “นิโรธ” ดับโทษหมด
ธรรมปรากฏ ได้สละ ละเสี้ยนหนาม
ดับความอยาก เครื่องเผาใจ ดั่งไฟลาม
ละรูปนาม ตัวตน กลมายา

๑ ข้อที่สี่ “องค์มรรค” มีหลักเกณฑ์
ความรู้เห็น รูปนาม ตามศึกษา
เห็นทุกข์แจ้ง ชัดใจ ด้วยปัญญา
มีดวงตา เห็นธรรม รู้ความจริง

๑ เมื่อรู้แจ้ง อริยสังข ชัดโดยย่อ
ไม่ปรุงต่อ ตัดสังโยชน์ โทษไม่สิ่ง
ถึงสรณะ ภายใน ไม่อ้างอิง
ไม่พึ่งสิ่งอื่นใด ไม่ยึด
เพราะเหตุรู้ จักพระ ละพยศ
เพื่อเปลื้องปลด โทษร้าย ได้ชัดลี
รู้เหตุผล พันภัย ใช้วิธี
ปล่อยวางมิ ไว้เสมอ อย่าผลอเพลิน

๑ ได้เดินตาม ทางพระ ชนะทุกข์
ไม่หวังสุข ในขั้น ทั้งสรรเสริญ
ผู้ประพฤติ ตามธรรม ความเจริญ
เย็นเหลือเกิน เดินทาง อย่างสบาย
ทั้งบุญบาป พันไป ได้ไถ่ถอน
ไม่อาทร ร้อนจิต คึดมุ่งหมาย
ไม่มีเรื่อง อะไร ไม่วุ่นวาย
ถึงจุดหมาย ไม่ต้องวุ่น บุญบาปเอย

บุญ-บาป อยู่ที่ความประพฤติ

ชีวิตจะดีหรือชั่วก็อยู่ที่ตัวทำ
บุญบาปอยู่ที่ความประพฤติ

หลวงปู่ดูลย์ กล่าวว่า ทุกอย่างรวมอยู่ที่ความประพฤติ คือ ฤกษ์ดี ฤกษ์ร้าย โชคดี โชคร้าย เรื่องเคราะห์กรรม บาป บุญ อะไรทั้งหมดนี้ล้วนออกไปจากความประพฤติของมนุษย์ทั้งนั้น

ในสมัยพุทธกาลพระพุทธองค์ทรงเคยตรัสกับพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลายว่า

พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ! สัตว์บางพวกในโลกนี้ เข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต และนรก เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เพราะเหตุประพฤติไม่เรียบร้อย คือ ไม่ประพฤติธรรม

พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ! สัตว์บางพวกในโลกนี้เข้าถึงสุคติ โลก สวรรค์ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เพราะเหตุประพฤติเรียบร้อย คือ ประพฤติธรรม

พระพุทธองค์ตรัสสอนพราหมณ์และคฤหบดีว่า

“พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ! ความประพฤติไม่เรียบร้อย คือ ความไม่ประพฤติธรรม ทางกายมี ๓ อย่าง ทางวาจามี ๔ อย่าง ทางใจมี ๓ อย่าง”

พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ! ความประพฤติไม่เรียบร้อยคือ ความไม่ประพฤติธรรมทางกาย ๓ อย่าง เป็นไฉน ? บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ฆ่าสัตว์ คือ เป็นคนเหี้ยมโหด มีมือเปื้อนเลือด พอใจในการประหารและการฆ่า ไม่มีความละอาย ไม่ถึงความเอ็นดูในสัตว์ทั้งปวง

เป็นผู้ถือเอาทรัพย์ที่เขามิได้ให้ คือ ลักทรัพย์เป็นอุปกรณ์เครื่องปลื้มใจของบุคคลอื่นที่อยู่ในบ้าน หรือที่อยู่ในป่า ที่เจ้าของมิได้ให้ ซึ่งนับว่าเป็นขโมย

เป็นผู้ประพฤติผิดในกามทั้งหลาย คือ ถึงความสมสู่ในพวกหญิงที่มารดาภิเษก ที่บิดาภิเษก ที่มารดาและบิดาภิเษก ที่พี่ชายภิเษก ที่พี่สาวภิเษก ที่ญาติภิเษก ที่โคตรภิเษก ที่ธรรมภิเษก ที่มีสามี ที่อิสฺรชนหวงห้าม ที่สุดแม้หญิงที่เขาคล้องแล้วด้วยพวงมาลัย (หญิงที่เขาหมั้นไว้)

พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ! ความประพฤติไม่เรียบร้อย คือ ความไม่ประพฤติธรรมทางกาย ๓ อย่าง เป็นอย่างไร

พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ! ก็ความประพฤติไม่เรียบร้อย คือ ความไม่ประพฤติธรรมทางวาจา ๔ อย่าง เป็นไฉน ? บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้กล่าวเท็จ คือ ไปในที่ประชุม หรือไปในหมู่ชน หรือไปในท่ามกลางญาติ หรือไปในท่ามกลางขุนนาง หรือไปในท่ามกลางราชสกุล หรือถูกนำไปเป็นพยาน ถูกถามว่า แน่ะบุรุษผู้เจริญ เชิญเถิด ท่านรู้เรื่องใด ก็จงบอกเรื่องนั้น เขาเมื่อไม่รู้ก็บอกว่า รู้บ้าง เมื่อรู้บอกว่า ไม่รู้บ้าง เมื่อไม่เห็น ก็บอกว่าเห็นบ้าง เมื่อเห็นก็บอกว่า ไม่เห็นบ้าง เป็นผู้กล่าวคำเท็จทั้งรู้อยู่ เพราะเหตุตนบ้าง เพราะเหตุผู้อื่นบ้าง เพราะเหตุแก่สิ่งเล็กน้อยบ้าง

เป็นผู้ส่อเสียด คือ ได้ฟังข้างนี้แล้ว นำไปบอกข้างโน้น เพื่อทำลายพวกข้างนี้บ้าง หรือฟังข้างโน้นแล้ว นำไปบอกข้างนี้ เพื่อทำลายพวกข้างโน้นบ้าง ยุพวาทที่พร้อมเพรียงกันให้แตกกันไปบ้าง ส่งเสริมพวกที่แตกกันบ้าง ส่งเสริมพวกที่แตกกันแล้วบ้าง ชอบใจในคนที่แตกกันเป็นพวก ยินดีในความแตกกันเป็นพวก ชื่นชมในพวกที่แตกกัน และกล่าว

วาทะที่ทำให้แตกกันเป็นพวก

เป็นผู้มีวาจาหยาบ คือ กล่าววาจาที่เป็นโทษหยาบ อันเผ็ดร้อนแก่ผู้อื่น อันขัดใจผู้อื่น อันใกล้ต่อความโกรธ ไม่เป็นไปเพื่อความสงบจิต

เป็นผู้กล่าวคำเพื่อเจ้อ คือ พูดในเวลาไม่ควรพูด พูดเรื่องที่ไม่เป็นจริง พูดไม่เป็นประโยชน์ พูดไม่เป็นธรรม พูดไม่เป็นวินัย กล่าววาจาไม่มีหลักฐาน ไม่มีที่อ้าง ไม่มีที่สุด ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ โดยการสมควร

พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ! ความประพฤติไม่เรียบร้อย คือ ความไม่ประพฤติธรรมทางวาจา ๔ อย่าง เป็นอย่างนี้แล

พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ! ก็ความประพฤติไม่เรียบร้อย คือ ความไม่ประพฤติธรรมทางใจ ๓ อย่าง เป็นไฉน ? บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มีความโลภมาก คือ เพ่งเล็งทรัพย์อันเป็นอุปกรณ์เครื่องปลื้มใจของผู้อื่นว่า ขอของผู้อื่นพึงเป็นของเราเถิด

เป็นผู้มีจิตพยาบาท คือ มีความดำริในใจอันชั่วช้าว่า ขอสัตว์เหล่านี้จึงถูกฆ่าบ้าง จึงถูกทำลายบ้าง จึงขาดสูญบ้าง อย่าได้มีแล้วบ้าง

เป็นผู้มีความเห็นผิด คือ มีความเห็นวิปริตว่า ผลแห่งทางที่ให้แล้วไม่มี ผลแห่งการบูชาไม่มี ผลแห่งการเช่นสรวงไม่มี ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำความชั่วไม่มี โลกนี้ไม่มี โลกหน้าไม่มี มารดาไม่มี บิดาไม่มี สัตว์ทั้งหลายที่เป็นอุปปาติกะไม่มี สมณะและพราหมณ์ทั้งหลายผู้ดำเนินชอบ ปฏิบัติชอบ ผู้ทำโลกนี้และโลกหน้าให้แจ้งชัดด้วยปัญญาอันยิ่งเอง แล้วสั่งสอนให้ผู้อื่นรู้ไม่มีอยู่บนโลกนี้

พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ! ความประพฤติไม่เรียบร้อย คือ ความไม่ประพฤติธรรมทางใจ ๓ อย่าง เป็นอย่างนี้แล

พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ! สัตว์บางพวกในโลกนี้ เข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต และนรก เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เพราะเหตุประพฤติไม่เรียบร้อย คือ ไม่ประพฤติธรรมอย่างนี้แล

พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ! ความประพฤติเรียบร้อย คือ ความประพฤติธรรมทางกายมี ๓ อย่าง ทางวาจามี ๔ อย่าง ทางใจมี ๓ อย่าง

พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ! ก็ความประพฤติเรียบร้อย คือ ความประพฤติธรรมทางกาย ๓ อย่าง เป็นไฉน ? บุคคลบางคนในโลกนี้ ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดการฆ่าสัตว์ วางทัณฑะ วางศีลตราเสียแล้ว มีความละอาย มีความเอ็นดู มีกรุณาหวังประโยชน์แก่กุลแก่สัตว์ทั้งปวงอยู่

ละการถือทรัพย์ที่เขามิได้ให้ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ ไม่ลักทรัพย์เป็นอุปกรณ์เครื่องปลื้มใจของผู้อื่นที่อยู่บ้าน หรือที่อยู่ป่า ที่เจ้าของมิได้ให้ ซึ่งนับว่าเป็นขโมย

ละการประพฤติผิดในกามทั้งหลาย เว้นขาดจากการประพฤติผิดในกามทั้งหลาย คือ ไม่ถึงความสมสู่ในพวกหญิง ที่มารดารักษา ที่บิดารักษา ที่มารดาและบิดารักษา ที่พี่ชายรักษา ที่พี่สาวรักษา ที่ญาติรักษา ที่สามี ที่อิสฺรชนหวงห้าม

ที่สุดหญิงที่เขาคล้องแล้วด้วยพวงมาลัย (หญิงที่เขาหมั้นแล้ว)

พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ! ความประพฤติเรียบร้อย คือ ความประพฤติธรรมทางกาย ๓ อย่าง เป็นอย่างนี้แล

พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ! ก็ความประพฤติเรียบร้อย คือ ความประพฤติธรรมทางวาจา ๔ อย่าง เป็นไฉน ? บุคคลบางคนในโลกนี้ละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ ไปในที่ประชุม หรือไปในหมู่ชน หรือไปในท่ามกลางญาติ หรือไปในท่ามกลางขุนนาง หรือไปในท่ามกลางราชสกุล หรือถูกนำไปเป็นพยาน ถูกถามว่าบุรุษผู้เจริญ เจริญเกิด ท่านรู้เรื่องใดก็จงบอกเรื่องนั้น เขาเมื่อไม่รู้ก็บอกว่าไม่รู้ เมื่อรู้บอกว่ารู้ เมื่อไม่เห็นก็บอกว่าไม่เห็น เมื่อเห็นก็บอกว่าเห็น ไม่กล่าวเท็จทั้งรู้ที่อยู่เพราะเหตุคนบ้าง เพราะเหตุผู้อื่นบ้าง เพราะเหตุเห็นแก่สิ่งของเล็กน้อยบ้าง

ละวาจาต่อเสียด เว้นขาดจากวาจาต่อเสียด คือ ได้ฟังข้างนี้แล้วไม่นำไปบอกข้างโน้น เพื่อทำลายพวกข้างนี้ หรือฟังข้างโน้นแล้ว ไม่นำไปบอกข้างนี้ เพื่อทำลายพวกข้างโน้น สมานพวกที่แตกกันให้คืนบ้าง ส่งเสริมพวกที่ดีกันให้สนิทสนมบ้าง ชอบใจพวกที่พร้อมเพรียงกัน ยินดีแล้วในพวกที่พร้อมเพรียงกัน ชื่นชมในพวกที่พร้อมเพรียงกัน และกล่าววาจาที่ทำให้พร้อมเพรียงกัน

ละวาจาหยาบ เว้นขาดจากวาจาหยาบ คือ กล่าววาจาที่ไม่มีโทษ เพราะเหตุ ขวนให้รัก จับใจ เป็นของชาวเมือง คนส่วนมากรักใคร่ชอบใจ

ละการพูดเพื่อเจ้อ เว้นจากการพูดเพื่อเจ้อ คือ พูดในเวลาควรพูดตามความจริง พูดเรื่องที่เป็นประโยชน์ พูดเรื่องที่เป็นธรรม พูดเรื่องที่เป็นวินัย และกล่าววาจามีหลักฐาน มีที่อ้างได้ มีที่สุด ประกอบด้วยประโยชน์โดยกาลสมควร

พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย! ความประพฤติเรียบร้อย คือ ความประพฤติธรรมทางวาจา ๔ อย่าง เป็นอย่างนี้แล

พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ! ก็ความประพฤติเรียบร้อย คือ ความประพฤติธรรมทางใจ ๓ อย่าง เป็นไฉน ? บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ไม่มีความโลภมาก ไม่เพ่งเล็งทรัพย์อันเป็นอุปกรณ์เครื่องปลื้มใจของผู้อื่นว่า ของของผู้อื่นพึงเป็นของเราเกิด

เป็นผู้มีจิตไม่พยาบาท มีความดำริในใจไม่ชั่วช้าว่า ขอสัตว์เหล่านั้นจงเป็นผู้ไม่มีเวร ไม่มีกรรมเบียดเบียนกัน ไม่มีทุกข์ มีแต่สุขจักขาดตนเกิด

เป็นผู้มีความเห็นชอบ คือ มีความเห็นไม่วิปริตว่า ผลแห่งทานที่ให้แล้วมีอยู่ ผลแห่งการบูชามีอยู่ ผลแห่งการเช่นสรวงมีอยู่ ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำดีและทำชั่วมีอยู่ โลกนี้มีอยู่ โลกหน้ามีอยู่ มารดา มีอยู่ บิดามีอยู่ สัตว์ทั้งหลายที่เป็นโอปปาติกะมีอยู่ สมณะและพราหมณ์ทั้งหลายผู้ดำเนินชอบ ปฏิบัติชอบ ผู้ทำโลกนี้และโลกหน้าให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเอง แล้วสอนให้ผู้อื่นรู้ได้มีอยู่ในโลกนี้

พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ! ความประพฤติเรียบร้อย คือ ความประพฤติธรรมทางใจ ๓ อย่าง เป็นอย่างนี้แล

พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ! สัตว์ทั้งหลายบางพวกในโลกนี้เข้าถึงสุคติ โลก สวรรค์ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เพราะเหตุประพฤติเรียบร้อย คือ ประพฤติธรรมอย่างนี้แล

(สาเลยยกสูตร ๑๒/๔๔๐)

พระสงฆ์เป็นเนื่อนานูญ

พระสงฆ์ถือเป็นเนื่อนา เป็นที่สำหรับประชาชนหว่านเมล็ดข้าว ก็อนุญทานลงไป จะต้องงอกเงยขึ้น จึงต้องประพฤติตัวให้ดี อย่าให้มีบาป อกุศลในจิตใจ

หลวงปู่ดูลย์ อตุโล เคยกล่าวตักเตือนพระภิกษุสามเณรว่า

“คฤหัสถ์ชนญาติโยมทั่วไป เขาประกอบอาชีพการงานด้วยความยากลำบาก เพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุข้าวของเงินทอง มาเลี้ยงครอบครัวลูกหลานของตน แม้จะเห็นคเหน้อยเมื่อยล้าอย่างไรเขาก็ต้องต่อสู้ ขณะเดียวกันเขาก็อยากได้อนุญได้กุศลด้วย จึงพยายามเสียดสละทำบุญลูกขึ้นแต่เช้า หุงอาหารอย่างดีคอยใส่บาตร ก่อนใส่เขากอาหารขึ้นท่วมหัวแล้วตั้งจิตอธิษฐาน ครั้นใส่แล้วก็ถอยไปย่อตัวยกมือไหว้อีกครั้งหนึ่ง ที่เขาทำเช่นนั้นก็เพราะต้องการบุญ ต้องการกุศลจากเรานั้นเอง แล้วเราเล่า มีบุญกุศลอะไรบ้างที่จะให้เขา ได้ประพฤติตนให้สมควรที่จะรับเอาของเขามากนักแล้วหรือ”

พระภิกษุสามเณรจะต้องประพฤติปฏิบัติตัวให้ดี จะได้เป็นเนื่อนานูญของชาวบ้านได้ ให้เป็นผู้ที่ได้ชื่อว่า

สุปฏิปันโน เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว

อุชุปฏิปันโน เป็นผู้ปฏิบัติตรงแล้ว

ญายปฏิปันโน เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อธรรมแล้ว เป็นเครื่องออกจากทุกข์แล้ว

สามีจิปฏิปันโน เป็นผู้ปฏิบัติสมควรแล้ว

ให้เป็นพระเณรที่ควรแก่การระลึกถึงที่เรียกว่าเป็น สังฆานุสสติ เป็นพระสงฆ์ที่ระลึกถึงได้

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชทรงกล่าวว่า

คำว่า พระสงฆ์ นั้นหมายถึงหมู่ มิได้หมายถึงบุคคลจำเพาะ และหมู่ที่หมายถึงนั้นก็คือหมู่ของพระอริยบุคคล ซึ่งเป็นสาวก คือ เป็นผู้ฟังธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ได้บรรลุมรรคผลเป็นพระอริยบุคคล ตั้งตั้งแต่พระผู้ตั้งอยู่ในโศคาปัตติมรรคขึ้นไป จนถึงพระผู้ตั้งอยู่ในอรหัตตผล มรรคนั้นได้แก่ธรรมปฏิบัติอันเป็นส่วนเหตุ ซึ่งเป็นเครื่องตัดกิเลสได้เด็ดขาด ผลนั้นก็ได้อ่แก่ความสงบกิเลสอันเป็นผลของธรรมปฏิบัติ นั้น ได้ชื่อว่าเป็นมรรคก็เพราะเป็นทางปฏิบัติอันนำไปสู่การตัดกิเลส ได้ชื่อว่าเป็นผล เพราะเป็นความดับกิเลสได้ สงบกิเลสได้ ผู้ฟังธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้ประสบมรรคคือธรรมปฏิบัติ อันเป็นทางตัดกิเลส หมายถึงตัวธรรมปฏิบัติโดยย่อก็คือ ศีล สมาธิ ปัญญา รวมกันเป็น มรรค ตัดกิเลสได้จึงประสบผล คือความดับกิเลส เรียกว่าวิมุตติ ความหลุดพ้น หรือเรียก่านิโรธ ความดับ ผู้ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้ประสบมรรคและผลดังนี้ รวมกันเข้าเป็นหมู่เรียกว่าพระสงฆ์ หรือพระอริยสงฆ์ เพราะฉะนั้น จึงได้แก่บุคคล ๔ คู่ นับรายบุคคลเป็น ๘

คู่ที่หนึ่ง ผู้ตั้งอยู่ในโศคาปัตติมรรค ผู้ตั้งอยู่ในโศคาปัตติผล

คู่ที่สอง ผู้ตั้งอยู่ในสกทาคามีมรรค ผู้ตั้งอยู่ในสกทาคามีผล

คู่ที่สาม ผู้ตั้งอยู่ในอนาคามีมรรค ผู้ตั้งอยู่ในอนาคามีผล
คู่ที่สี่ ผู้ตั้งอยู่ในอรรหัตตมรรค ผู้ตั้งอยู่ในอรรหัตตผล

สี่คู่ก็เป็นแปด ท่านแสดงว่า ผู้ตั้งอยู่ในโศดาปัตติมรรคนั้นก็ชั่วขณะจิตหนึ่ง แล้วจึงตั้งอยู่ในโศดาปัตติผล ก็อีกขณะจิตหนึ่ง ก็เป็นพระโศดาบันบุคคล ในคู่อื่นก็เหมือนกัน คือผู้ตั้งอยู่ในสกทาคามีมรรค ผู้ตั้งอยู่ในสกทาคามีผล ก็เป็นพระสกทาคามีบุคคล ผู้ตั้งอยู่ในอนาคามีมรรค ผู้ตั้งอยู่ในอนาคามีผล ก็เป็นพระอนาคามีบุคคล ผู้ตั้งอยู่ในอรรหัตตมรรค ผู้ตั้งอยู่ในอรรหัตตผล ก็เป็นพระอรรหัตตบุคคลหรือพระฉินาสผู้มีอาสวะสิ้นแล้ว แม้เพียง ๔ คู่ นับรายบุคคลเป็น ๘ หรือนับเรียงบุคคลซึ่งเป็นพระโศดาบันเป็นต้น ก็เป็น ๔ เพราะฉะนั้น จึงเรียกพระสงฆ์คือแปลว่าหมู่ หมู่ของพระอริยบุคคลซึ่งมีอยู่เป็นอันมาก ตามชั้นของมรรคผลก็มีจำนวนดังกล่าวแล้ว และเมื่อผู้บรรลุมรรคผลมีมากขึ้นเท่าไร พระสงฆ์ที่แปลว่าหมู่ของพระอริยบุคคลก็ใหญ่ขึ้นเท่านั้นมากขึ้นเท่านั้น นี่คือพระสงฆ์ที่เป็นรัตนชาติ ๓ ซึ่งดำรงพระคุณดังที่เราสวดกันอยู่ว่า

สุปฏิปันโน ปฏิบัติดีแล้ว
อุชุปฏิปันโน ปฏิบัติตรงแล้ว
ญายปฏิปันโน ปฏิบัติเป็นธรรมแล้ว
สามีจิปฏิปันโน ปฏิบัติชอบยิ่งแล้ว ดังนี้

เพราะฉะนั้น ก็ขอให้ระลึกถึงพระสงฆ์โดยพระคุณดังกล่าวมานี้ พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ได้ ก็ด้วยมีพระสงฆ์ได้ช่วยนำพระพุทธศาสนาสืบต่อกันมา และพระพุทธเจ้าเองทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เพราะได้ทรงแสดงพระธรรมคำสั่งสอน และได้มีพระสงฆ์ขึ้น ก็คือ ได้มีหมู่แห่งบุคคลผู้ฟังคำสั่งสอน ได้บรรลุมรรคผลเป็นพระอริยบุคคลขึ้นในพระพุทธศาสนา นับตั้งแต่พระปัญจวัคคีย์ผู้รับพระปฐมเทศนา คือ พระธรรมจักร และทศกัณฐะ คือ พระอนัตตลักษณะเป็นต้นมา ว่าถึงในสมัยพระพุทธกาล ก็มีพระสุภาทะซึ่งบรรลุผลเมื่อใกล้จะปรินิพพาน หลังจากพระพุทธกาลมาก็ไม่มีพระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ว่า ท่านผู้ใดเป็นผู้บรรลุมรรคผลบ้าง

ในสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธเจ้าได้ทรงเป็นผู้พยากรณ์ แต่แม้เช่นนั้นก็ได้มีผู้เคารพนับถือให้ผู้ปฏิบัติพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าว่า ได้บรรลุมรรคผลในภายหลังพระพุทธกาลมาอีกนาน และแม้ว่าจะได้มีคัมภีร์ซึ่งพยากรณ์อายุของพระพุทธศาสนาแต่งขึ้นในลังกาทวีป ว่าเมื่อพระพุทธศาสนาล่วงไปเท่านั้นๆ ก็จะไม่มีการอรหัตต์ ก็จะไม่มีการอนาคามี ก็จะไม่มีการสกทาคามี ก็จะไม่มีการโศดาบัน เป็นต้น แต่ว่าได้มีพระพุทธพยากรณ์ตรัสไว้ว่า เมื่อมรรคมีองค์แปดยังมีอยู่ตราบใด โลกก็จะไม่ว่างจากสมณะที่ ๑ คือ พระโศดาบัน สมณะที่ ๒ พระสกทาคามี สมณะที่ ๓ คือ พระอนาคามี สมณะที่ ๔ คือพระอรหัตต์ตราบนั้น

ในบทพระธรรมคุณก็มีแสดงไว้บทหนึ่งว่า “ธรรมเป็นอกาลิโก ไม่ประกอบด้วยกาลเวลา” ซึ่งมีอธิบายไว้อีกอย่างหนึ่งว่า ปฏิบัติเมื่อไรก็ย่อมได้รับผลเมื่อนั้น ไม่จำกัดว่าพระพุทธศาสนาจะล่วงไปเท่าไร ความเป็นอกาลิโกนั้นย่อมมีอยู่เสมอไป เพราะเหตุนี้ทุกคนผู้เกิดมาในภายหลังจึงไม่ควรจะท้อใจว่าไม่สามารถปฏิบัติให้บรรลุมรรคผลได้ ย่อมสามารถจะปฏิบัติได้ทั้งนั้น แต่แม้เช่นนั้นก็ไม่ควรที่จะมีตัณหา คือความดิ้นรนทะยานอยากได้มรรคผล และไม่ควรรจะมีอธิมานะคือความเข้าใจผิดคิดว่าสำเร็จมรรคผลแล้ว เพราะว่าผู้ปฏิบัติธรรมนั้นจิตใจย่อมพบความสงบ เมื่อได้พบความสงบอยู่นานๆ ก็อาจจะคิดว่าสำเร็จไปแล้ว แต่ความจริงนั้นสังโยชน์ยังละไม่ได้เด็ดขาด หรือว่าอาสวอนุสัยยังละไม่ได้เด็ดขาด ธรรมปฏิบัติเป็นเหมือนหินทับหญ้าเอาไว้ หญ้าไม่งอกขึ้นแต่ว่ารากยังอยู่ ดั่งนี้ก็ยังตัดกิเลสไม่ได้ ถ้ามีความเข้าใจผิด คิดว่าบรรลุขั้นนี้แล้ว ก็ย่อมจะกลายเป็นอธิมานะ และบางทีก็กลับเกิดกิเลสขึ้นอีกกองหนึ่งคือ ยกคนข่ม

ท่าน คิดว่าข้าพเจ้าสำเร็จแล้ว คน โน้นคนนี้ยังไม่สำเร็จ ข้าพเจ้าคิดว่า ดังนี้ เป็นต้น ก็กลายเป็นก่อกองกิเลสขึ้นมาอีก ซึ่งเป็นเครื่องป้องกันไม่ให้บังเกิดความเจริญในธรรมยิ่งขึ้น

เพราะฉะนั้น ให้ระลึกถึงคุณของพระสงฆ์ว่ามีอยู่จริงในโลกธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนนั้นเป็นสิ่งที่รู้ได้ เป็นสิ่งที่มีเหตุผลปฏิบัติได้ คือได้รับผลตามสมควรแก่การปฏิบัติ และบรรดาบริษัทของพระพุทธเจ้านั้นภิกษุบริษัทย่อมเป็นหัวหน้าซึ่งเป็นผู้บำรุงรักษาพระพุทธศาสนาสืบต่อมา

สำหรับบริษัทนี้เป็นชื่อของหมู่บุคคลผู้ปฏิบัติตนนับถือพระพุทธศาสนา ปฏิบัติพระพุทธศาสนา มีอาการเป็นที่ปรากฏภายนอก คือภิกษุบริษัทหมู่ของภิกษุก็ถือเพศเป็นนักบวชตามพระพุทธเจ้า ครองผ้ากาสาฬหพัศตร์ และปฏิบัติตามพระวินัยที่ทรงบัญญัติขึ้น สำหรับภิกษุ ภิกษุณี บริษัทหมู่ของภิกษุณีคือสตรีผู้บวชตามพระพุทธเจ้า ครองผ้ากาสาฬหพัศตร์ ปฏิบัติตามพระวินัยที่ทรงบัญญัติไว้ ซึ่งบัดนี้ตามเถรวาทไม่มีแล้ว อุบาสกบริษัท อุบาสิกาบริษัท หมู่ของอุบาสก อุบาสิกาคือคฤหัสถ์ชายหญิงผู้ประกาศตนนับถือพระพุทธศาสนาตามภูมิตามชั้น นับว่าเป็นอาการภายนอกเพราะการประกาศตนนั้น เป็นการแสดงตนให้คนอื่นทราบ เหมือนอย่างภิกษุก็ครองผ้ากาสาฬหพัศตร์ ประกาศตนว่าเป็นภิกษุ ให้คนอื่นทราบ เป็นอุบาสกอุบาสิกา ก็เช่นเดียวกันเป็นการประกาศตนแสดงตนให้คนอื่นทราบ

เพราะฉะนั้น บริษัททั้ง ๔ นี้จึงเป็นหมู่ของบุคคลผู้นับถือพระพุทธศาสนา ไม่ใช่เป็นพระสงฆ์โดยตรง ซึ่งเป็นรัตนชาติที่ ๓ นี้ เมื่อบรรลุผลทางจิตใจ จึงนับเข้าในพระสงฆ์ซึ่งเป็นรัตนชาติที่ ๓ นั้น ไม่ว่าจะเป็นครุฑสัตว์บรรพชิต ไม่ว่าจะเป็นครุฑสัตว์ ถ้าบรรลุผลแล้วก็นับเข้าในพระสงฆ์ซึ่งเป็นรัตนชาติที่ ๓ นั้น

สำหรับภิกษุบริษัทนั้น ภิกษุเมื่อประชุมกันตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป ย่อมสามารถกระทำสังฆกรรมให้สำเร็จได้ตามพระพุทธาณุญาต เรียกว่า เป็นพระสงฆ์ตามพระพุทธาณุญาต เพราะฉะนั้น หมู่ของพระสงฆ์ตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไปซึ่งประชุมกันทำสังฆกรรม จึงเรียกว่า เป็นพระสงฆ์ตามพระวินัย อันเรียกว่าสมมติสงฆ์หรือวินัยสงฆ์ พระสงฆ์ตามสมมติหรือพระสงฆ์ตามพระวินัย

สำหรับการสืบรักษาพระพุทธศาสนานั้น พระสงฆ์คือหมู่ของภิกษุนี้ย่อมเป็นหัวหน้าการที่นำรักษาพระพุทธศาสนา สืบต่อมาเพราะเป็นผู้ที่ได้ออกจากเรือนมา เป็นผู้ไม่มีเรือน มาสละชีวิตทั้งหมดแก่พระพุทธศาสนา จึงมีโอกาสที่จะเรียนปฏิบัติพระพุทธศาสนา นำสืบรักษาพระพุทธศาสนาโดยสะดวก และฝ่ายคฤหัสถ์ก็ให้การอุปถัมภ์บำรุงด้วยปัจจัยทั้งหลายดังที่ปรากฏอยู่ เพราะฉะนั้น จึงเป็นหัวหน้าในอันที่จะสืบรักษาพระพุทธศาสนา และก็ได้เป็นผู้ปฏิบัติปฏิบัติตรงเป็นต้น ตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏในพระสังฆคณานั้น เพราะฉะนั้น จึงเป็นที่นับถือในอันดับถัดมาจากพระอริยสงฆ์ดังกล่าวมาข้างต้น

แต่สำหรับหมู่ของผู้นับถือพระพุทธศาสนา คือบริษัททั้ง ๔ ดังกล่าว แม้ภิกษุบริษัทก็ย่อมมีดีมีไม่ดี ตามแต่บุคคล ซึ่งมีดีมีไม่ดี เพราะฉะนั้น จึงปรากฏว่ามีดีบ้าง ไม่ดีบ้าง เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาบ้าง ไม่เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาบ้าง แต่แม้เช่นนั้น เมื่อได้ทราบว่าเป็นพระสงฆ์โดยตรงนั้นหมายถึงพระอริยสงฆ์ ส่วนพระสงฆ์ซึ่งเป็นพระวินัยสงฆ์หรือสมมติสงฆ์นั้น ประกอบด้วยหมู่ภิกษุผู้ซึ่งอาจจะมีดีมีไม่ดี ซึ่งย่อมมีอยู่โดยปรกติในหมู่ทั้งหลาย แต่ก็มิได้หมายความว่าพระสงฆ์ซึ่งมุ่งถึงพระอริยสงฆ์โดยตรง อันเป็นรัตนชาติที่ ๓ พึงเสร้างหายไปด้วย เพราะพระสงฆ์ซึ่งเป็นพระอริยสงฆ์นั้นย่อมเป็นผู้บริสุทธ์ตามภูมิตามชั้นจริงๆ และแม้วินัยสงฆ์หรือสมมติสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติตรงก็เป็นผู้ที่พึงเคารพนับถือบูชา ฉะนั้น ก็ให้ระลึกถึงพระสงฆ์ดังกล่าวมานั้น ทั้งที่เป็นอริยสงฆ์และทั้งวินัยสงฆ์ หรือสมมติสงฆ์ผู้ปฏิบัติ ปฏิบัติตรงเป็นต้น ตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

การค้ากับบุญบาป

พวกชาวบ้านที่เป็นพ่อค้าประกอบอาชีพทำมาค้าขายได้ตามหลวงปู่ดูลย์ว่า

“พวกกรรมมีภาระหน้าที่ในการค้าขาย ซึ่งบางครั้งจะต้องพูดอะไรออกไปเกินความจริงบ้าง คำคำใดเกินควรบ้าง แต่กรรมก็มีความสนใจและเลื่อมใสในการปฏิบัติทางสมาธิภาวนาอย่างยิ่ง แล้วก็ได้ลงมือปฏิบัติมาบ้างโดยลำดับ แต่บางท่านบอกว่าภาระหน้าที่อย่างฉันนี่มาปฏิบัติภาวนาไม่ได้ผลหรอก หลวงปู่เห็นว่อย่างไร เพราะเขาว่าขายของเขา คำใดก็เป็นบาปอยู่ฯ”

หลวงปู่ว่า

“เพื่อดำรงชีพอยู่ได้ ทุกคนจึงต้องมีอาชีพการงาน และอาชีพการงานทุกสาขาย่อมมีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความควรอยู่ในตัวของมัน เมื่อทำให้ถูกต้องพอเหมาะพอควรแล้ว ก็เป็นอภัยภักขกรรม ไม่เป็นบาป ไม่เป็นบุญแต่อย่างใด ส่วนการประพฤตินั้นเป็นสิ่งที่ควรกระทำ เพราะผู้ประพฤตินั้น ย่อมสมควรแก่การงานทุกกรณี”